

Globale situering en overzicht van de activiteiten in 1978

door H. ABTS

De aftakeling van natuurgebieden en waardevolle landschappen gaat nog steeds verder. Dit gebeurt zowel als gevolg van externe ingrepen zoals beekrecht-trekkingen, ruilverkavelingen en ook vaak onoordeelkundige en willekeurige uitbreiding van woon- en recreatiegebieden. Bij deze ontwikkelingen moeten natuurgebieden, natuur- en landschapselementen veelal plaatsruimen voor andere bestemmingen. Tot voor kort gebeurde dit zelfs zonder dat de natuur- en landschapswaarden officieel in het afwegingsproces werden betrokken.

Op het vlak van de bewustwording van grote delen van de bevolking voor deze waarden is echter de laatste jaren enorm veel veranderd. Dat is een veelbetekend en hoopvol fenomeen voor de natuurbehoudsbeweging. Naar we hopen heeft ook de « Belgische Natuur- en Vogelreservaten » haar steuntje hiertoe bijgedragen door haar publikaties, tentoonstellingen, geleide bezoeken, voordrachten en vooral het aankopen en huren van natuurreservaten waar rond zich dan een inzet kristalliseerde die ook ver buiten deze reservaten haar sporen naliet.

Ook in dit jaarverslag vond dit onverminderd voortgang. Daar was de publikatie van het 25^e jaarbulletin. Het « Contactblad » en het « Feuille de Contact », deelname aan een 15-tal tentoonstellingen, talrijke voordrachten die door verschillende medewerkers van de vereniging werden gegeven. Honderden geleide bezoeken in de verschillende reservaten. Zonder de verspreiding van promotiemateriaal en zelfklevers te vergeten. Tot nu toe werden meer dan 100.000 zelfklevers met het symbool van de vereniging verspreid die de individuele burger en de verantwoordelijke beleidsinstanties eraan herinneren dat de doelstellingen van onze vereniging in ruime lagen van de bevolking doorgedrongen zijn. Ook zijn zij een teken dat de vermaatschappelijking van het natuurbehoud steeds meer een feit wordt.

Externe ingrepen vereisen een externe beveiliging die kan gebeuren door aankoop, huurovereenkomsten, klassering als landschap, bescherming in het kader van de ruimtelijke ordening, veelal via de bestemming op de gewestplannen en andere bestemmingsplannen en het konkreet uitvoerings- en vergunningenbeleid van de overheid. Of beter nog door een overdekkende combinatie van deze instrumenten al naar gelang het geval. Op dit niveau kunnen dan ook de vele tussenkomsten worden gesitueerd, die met de steun van de publieke opinie dienen te resulteren in natuurvriendelijke ombuigingen van het overheidsbeleid. Deze tussenkomsten komen dan ook op een ruime schaal in het jaarverslag 1978 voor. Belangrijk zijn hierbij vooral

de tussenkomsten voor een doeltreffende bescherming van natuurgebieden bij de vaststelling van verschillende gewestplannen; alsook tussenkomsten bij geplande beekrecht-trekkingen zoals van de JEKER en de MARCK (Z. W. Brabant). Het volgen van verschillende klasseringsdossiers, o.m. zoals dit van het krengegebied in noordoost Vlaanderen (o.m. ASSENEDE), de vallei van de ZWARTE BEEK (Koersel-Beringen), de omgeving van de SNEPKENSVIJVER, en last but not least « De SINT-PIETERSBERG » te Visé horen ook bij deze categorie thuis. Dit geldt ook voor onze betrokkenheid bij de promotie van het « Natuurpark DIJLELAND », het « Natuurpark KREKENLAND » en de conceptie van het « Parc naturel régional LE BURDINAL ».

De externe beveiliging is een eerste voorwaarde voor het behoud van natuurgebieden. De aankoop van waardevolle gebieden is hierbij één van de oudste en meest beproefde methoden en zal in combinatie met de andere instrumenten ook in de toekomst één van de belangrijkste peilers blijven van het natuurbehoud. De natuurreservaten zijn als het ware de krenten die een meerwaarde geven aan de totale « landschapskoek »; en ze zullen dan ook in de toekomst blijven.

Maar er is meer. Externe beveiliging is een noodzakelijke maar onvoldoende voorwaarde voor het behoud van de natuurwaarden. Praktisch al onze half-natuurlijke landschappen vereisen een gericht beheer. Dit geldt voor heidegebieden en bloemenrijke hooilanden, die zonder tussenkomst evolueren naar een bos waarbij de typische planten- en vogels zoals o.m. wulp, korhoen, tureluur en andere indicatoren eveneens verdwijnen. Een analoge evolutie geldt voor de moerassen. Behoud vereist gericht beheer, dat soms vrij veel arbeid kan vragen. Natuurreservaten zijn nu gebieden met grote natuurwaarde waar een beheer gericht op de duurzame instandhouding van deze waarden de, of een, centrale plaats inneemt.

De eerste vereiste hierbij is dat het beheersrecht verkregen wordt door verwerving, huurovereenkomst op lange termijn of andere overeenkomst. Het spreekt vanzelf dat verwerving, hetzij door aankoop, schenking of legaat, hiertoe de meeste waarborg voor een duurzaam beheer verstrekt. In 1978 werden op dit vlak realisaties geboekt die er niet om liegen.

Het patrimonium kon met niet minder dan circa 87 ha worden uitgebreid, verspreid over vier provincies en vijf gebieden. Dit waren m.n. de vijver en de oeverlanden van het natuurreservaat « De Blankaart » (70 ha) te Diksmuide, enclaves in het heidereservaat « De Maten » te Genk (2 ha 95 a) en in de moerassen van de Semoisvallei (1 ha 58 a), het domein van Rognac (12 ha 12 a) en een perceel te Wasseiges (70 a).

Deze aankopen waren enkel mogelijk door de zeer omvangrijke solidariteitsactie van leden en zusterverenigingen, gespreid over het hele land. De provincie West-Vlaanderen stemde een objectgebonden subsidie van 1,5 miljoen frank om de financiering van de Blankaart aankoop mogelijk te maken.

De aankoop van de enclaves in « De Maten » werd mogelijk dank zij een royale objectgebonden gift aan de vereniging.

Op 14 juni werd de akte ondertekend waarbij Dr. Tilman het Domein van Rognac aan de vereniging schonk. Deze akte is ondertussen ter bekrachtiging aan de overheid voorgelegd.

Door huur- en andere beheersovereenkomsten konden daarenboven nog eens vijf nieuwe natuurgebieden door de vereniging in beheer worden genomen. Dit geldt onder anderen voor de unieke en zo gerenommeerde kalkgraslanden van de Thier de Nivelles, de Thier de Lanaye en de Thier de Vignes te Visé en deel uitmakend van de Sint-Pietersberg. Alsook voor de oude spoorwegberm te Jodoigne en de moerassen van Baudour te Henegouwen, het « Grauwe dopheidereservaatje » te Sint-Andries-Brugge (2 ha 5 a) en het medebeheer van « De Fonteintjes » op de grens van Blankenberge en Zeebrugge. Over deze laatste twee gebieden verscheen een uitvoerige beschrijving in het Contactblad (1979, n° 1).

Voor tal van andere gebieden werden contacten gelegd. Essentieel hierbij is dat primo een gebied duidelijk een natuurbehoudsbelang vertegenwoordigt; secundo dat er enige garantie bestaat dat het gebied houdbaar is in de tijd; tertio dat de vereniging een structureel beheer kan voeren gericht op het behoud hiervan.

Bij het instellen van een reservaat krijgt het beheer een centrale plaats. Bij natuurbeheer is de vrijwillige conservator in onze vereniging het belangrijkste steunpunt. Dit jaar werd er werk van gemaakt, om door de weekends voor conservatorsvorming en medewerkersvorming (Opheylissem, les Epioux en Hasselt-Genk) en de instelling van een wetenschappelijke commissie, de continue onbaatzuchtige inzet van de conservators te ondersteunen. Vrijwillige inzet verdient niet alleen waardering maar ook effectieve ondersteuning.

De inzet van jongeren bij het reservaatbeheer tijdens werkkampen, is niet meer zo recent. Sinds enkele jaren werden daarenboven in tal van reservaten werkdagen voor leden en geïnteresseerden georganiseerd. De groeiende belangstelling voor dit werk, dat aansluit bij het natuurbeheer op basis van vrijwilligerswerk zoals die bestaat in de vereniging, gaf aanleiding tot de voorbereiding van een experimentele cursus : « Natuurbeheer en vrijwilligerswerk » die in het voorjaar 1979 zal doorgaan te Antwerpen. Vermits natuurreservaten natuurbeheer veronderstellen is het essentieel dat binnen de vereniging deze nodige beheersinfrastructuur wordt uitgebouwd. De inschakeling van deze beheerswerkgroepen kan hiervan een waardevol bestanddeel vormen, op voorwaarde evenwel dat deze zich regelmatig en niet occasioneel willen inzetten, en dat tevens de gepaste begeleiding kan worden gegeven.

Groot voordeel bij deze benadering is tevens dat op deze manier de geïnteresseerde vrijwilligers kunnen betrokken worden bij het natuurbeheer, de mogelijkheden en de moeilijkheden aan de lijve ondervinden, meer inzicht krijgen in het functioneren van de levensgemeenschappen. Kortom de mogelijkheid krijgen tot zelfontplooiing en gezonde vrijetijdsbesteding die terzelfdertijd maatschappelijk relevant is.

Daarnaast is het beheersrelevant onderzoek dat ook in 1978 zijn beslag kreeg in verschillende van onze reservaten zoals : De Blankaart, De Maten, De Maat, en het Torfbroek te Berg.

T.a.v. de aanvaardbaarheid van onderzoek in onze reservaten moet duidelijk een onderscheid gemaakt worden tussen het beheersgericht onderzoek, dat ten eerste dient gestimuleerd, en het overige onderzoek, waarvoor een reservaat niet steeds onmisbaar is en dat dikwijls kan gepaard gaan met belangrijke ingrepen en verstoringen. T.a.v. deze laatste groep van onderzoek past een zekere terughoudendheid. Aan de Wetenschappelijke Commissie werd het probleem van het vergunningenbeleid ten behoeve van het onderzoek ter advies voorgelegd. Een ander probleem betreft de educatieve en sociaal-recreatieve functie van reservaten. De reële alomgekende en erkende gevaren van verstoring door betreding en bezoek, en dit geldt nog in grotere mate voor ornitologische reservaten, was er aanleiding tot dat de educatieve en sociaal-recreatieve functie veelal beperkt bleef tot enkele geleide bezoeken. Meer en meer wordt nu ook onderzocht hoe de verschillende reservaten, zonder afbreuk te doen aan hun waarde, hun educatieve en sociaal-recreatieve functie kunnen vervullen. Voor sommige reservaten blijft de eerste stelregel : absolute rust en geen bezoek. Voor andere reservaten wordt het aantal geleide bezoeken opgedreven (Snepkensvijver, Ronde Put, Genk, Berg, De Blankaart), soms met de hulp van natuurgidsen en op periodieke tijdstippen. Soms wordt het reservaat ingeschakeld in een ruimer landschappelijk wandel- en excursiecircuit (Wingene). Waar het mogelijk is werden zelfs in sommige delen van reservaten natuurpaden aangeduid die (eventueel in sommige periodes van het jaar) vrij toegankelijk zijn (Genk, De Blankaart). Dit is ook het geval voor het Torfbroek te Berg dat op 1 september 1978 ingehuldigd werd en tevens een natuurpad opengesteld werd. Dit wordt, net als in Genk, ondersteund door een begeleidende folder.

De groei van het ledental in 1978 met 1.773 waardoor onze vereniging op 31 december 1978 8.100 telde, wijst er eveneens op dat onze vereniging een ruim vertrouwen geniet. Dit aantal kan in de toekomst nog aanzienlijk toenemen. De inspanningen op dit vlak moeten alleszins verdergezet en geïntensifieerd worden.

Tot slot nog dit : aan allen die waar ook ten lande, hun bijdrage geleverd hebben aan de realisering van de doelstellingen van onze vereniging dat de bekomen resultaten een ondersteuning en stimulans mogen zijn. Naar hen gaat onze waardering. Als we op de inzet van een steeds groter ledental mogen rekenen, mogen we de uitbouw van de vereniging met vertrouwen tegemoet zien.

Het rondbladig wintergroen (*Pyrola rotundifolia*) groeit in de schaduw van ondoordringbare struiken die de « pannen » koloniseren. Entrèves. (Foto A. Flausch)